

Motion till riksdagen 2005/06:K473

av **Mona Jönsson m.fl. (mp)**

Mänskliga rättigheter i Sverige

Motionen delad mellan flera utskott

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om behovet av utökad och förbättrad utbildning om mänskliga rättigheter inom utbildningsväsendet.¹
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om utbildning om mänskliga rättigheter inom de statliga myndigheterna.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att regeringen skall inleda en dialog med Sveriges Kommuner och Landsting för att öka kunskapen om mänskliga rättigheter inom kommunerna och landstingen.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om vikten av informationsspridning.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om vikten av dialog med olika ombudsmän, frivilligorganisationer, invandrarföreningar m.fl., för att sprida kunskapen om mänskliga rättigheter i Sverige.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om behov av information om mänskliga rättigheter för alla oavsett funktionshinder eller språkkunskaper.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om vikten av en översyn av hur författningsändringar med anledning av terroristattentat påverkat mänskliga rättigheter i Sverige.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om behov av förbättrat skydd för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter i Sverige.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om ett tydligare rättighetsfokus och behov av förbättrad återkoppling.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om ratificering av ILO:s konvention nr 169.

¹Yrkande 1 hänvisat till UbU.

Fel! Okänt namn på

Motivering

Alla människor föds fria, lika och jämställda. I FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, antagen den 10 december 1948, står bland annat att den är ”en gemensam riktlinje för alla folk och alla nationer, på det att varje individ och varje samhällsorgan må med denna förklaring i åtanke ständigt sträva efter att genom undervisning och uppfostran befordra respekten för dessa fri- och rättigheter samt genom framstegsfrämjande inhemska och internationella åtgärder säkerställa deras allmänna och verksamma erkännande och tillämpning såväl bland folken i medlemsstaterna som bland folken i områden under deras överhöghet.” Klarare kan det inte uttryckas – kunskapen om mänskliga rättigheter måste spridas jämt, överallt och med kraft.

För Miljöpartiet de gröna är hanteringen av mänskliga rättigheter i Sverige och den övriga världen av största vikt. Vi anser att Sverige skall vara ett föregångsland, där kunskapen om mänskliga rättigheter är stor hos alla grupper i samhället, där alla har möjlighet att fullt ut få sina mänskliga rättigheter tillgodosedda och där övergrepp mot mänskliga rättigheter beivras. Enligt vår mening har arbetet med att sprida kunskapen om de mänskliga rättigheterna i Sverige tagit allt för lång tid. Framför allt saknas kunskap om att de mänskliga rättigheterna även gäller för personer som lever här i Sverige.

En svensk handlingsplan för mänskliga rättigheter i Sverige lades fram inför riksdagen i januari 2002 (skr. 2001/02:83). Den beskrev regeringens planerade åtgärder för åren 2002–2004 för att stärka skyddet för den enskildes mänskliga rättigheter i vårt land. En ny handlingsplan håller på att tas fram. I denna motion visar Miljöpartiet några av de frågor vi vill lyfta upp i arbetet med mänskliga rättigheter i Sverige.

Höjd kunskapsnivå hos alla

Utbildning om mänskliga rättigheter i Sverige är av största betydelse i strävan att åstadkomma verklig förändring. Det gäller såväl rättigheternas plats i det ordinarie utbildningssystemet som fortbildning och vidareutveckling för personer som i sina yrken kommer i kontakt med människor, exempelvis i offentlig sektor. Vi anser därför att läroplaner, läromedel, lärar- och rektorsutbildningar skall ingå i ett generellt utbildningsuppdrag inom skolområdet. Myndigheten för skolutveckling har sedan tidigare fått ett informationsuppdrag av regeringen som redovisats våren 2005. Men detta är enligt vår mening inte tillräckligt. Kraftigare åtgärder måste vidtas. Rädna Barnens analys om rättigheterna i skolsystemet kan tjäna som underlag i det fortsatta arbetet.

Mer behöver göras för att uppmuntra fortbildningen om de mänskliga rättigheterna inom de statliga myndigheterna, inte minst på ledningsnivå. Här behövs stöd till respektive myndighet. Det är viktigt att regeringen ger särskild prioritet till detta problem och söker organisatoriska former för att göra en sådan stödfunktion effektiv. Särskilt viktigt är det att Skatteverket, Försäk-

ringskassan och Arbetsmarknadsverket involveras i detta arbete, då dessa myndigheters verksamhetsområden berör de flesta människors liv och vardag.

Kommunernas roll

Primärkommunernas och landstingens roll för att skydda och främja rättigheterna är viktig – men inte tydligt definierad. Kommunerna är skyldiga att respektera de internationella normer som Sverige ställt sig bakom. Samtidigt slår vi i Sverige vakt om det kommunala självstyret, vilket gör att mer konkreta åtgärder för att främja rättigheterna är svårare att följa upp och ändras av staten. Detta dilemma kräver nya grepp som uppmuntrar beslutsfattare också på kommunal nivå att bidra till den nationella politiken för mänskliga rättigheter. Många kommuner ligger långt framme och har antagit lokala planer för att skydda vissa rättigheter, medan andra kommuner släpar efter. Det är därför viktigt att företrädare för kommunerna, exempelvis genom Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), involveras i statens arbete avseende mänskliga rättigheter i Sverige och att dessa parter tillsammans utarbetar förslag om hur enskilda kommuner skall kunna få stöd för utbildning av personal om vad mänskliga rättigheter konkret kan innebära och hur de skall kunna främjas. Detta handlar inte bara om skolan utan även om information och utbildning om innebörden av rättigheterna inom övriga kommunala verksamheter såsom äldreomsorg, individ- och familjeomsorg, handikappomsorg och inom sjukvård. Ökad kunskap hos personalen leder till att de kan tillvarata medborgares, kollegers och egna rättigheter på ett bättre sätt.

Sverige är stätt i ständig förändring. Personer har olika förmågor och möjligheter och kunskapsnivån varierar kraftigt. Särskilt tydligt är det att kunskapen om mänskliga fri- och rättigheter behöver utökas och stärkas hos marginaliserade grupper i vårt samhälle. Mänskliga rättigheter handlar inte bara om de grundläggande friheter som anges i konventionen om mänskliga fri- och rättigheter – de är även sociala, kulturella och ekonomiska. Vårt samhälle skulle kunna se annorlunda ut om fler kände till rätten till bostad och rätten att slippa sova ute. Om äldre kände till rätten att slippa isolering och ensamhet och om funktionshindrade fullt ut var medvetna om sina rättigheter till delaktighet på lika villkor. Det kan även handla om rättigheter för personer som lever under skyddad identitet. Denna problematik har vi belyst i en riksdagsmotion om ”Våld i nära relationer”.

Regeringens informationsspridande

Regeringen bör fullfölja arbetet med informationsstrategin med ambitionen att öka medvetenheten om de mänskliga rättigheterna och skapa en bred och öppen debatt. Av vikt är spridandet av att mänskliga rättigheter gäller även inom Sverige och då speciellt de ekonomiska, sociala och kulturella rättighet-

Fel! Okänt namn på

erna. Många människor tror i dag tyvärr att mänskliga rättigheter är något som gäller i förhållande till andra länder; då det ofta i nyhetsbevakning talas om mänskliga rättigheter när tortyr och övergrepp nämns. Mänskliga rättigheter är dock universella och lika för alla, oavsett var i världen personen befinner sig.

Regeringens hemsida för mänskliga rättigheter har blivit ett instrument. Den används inte minst för skolbruk. Vi anser att Internet är ett bra verktyg för att sprida och öka kunskap om mänskliga rättigheter men erinrar om vikten av att information sker även på andra sätt.

Involvera alla aktörer

Ombudsmännen är centrala för bevakningen av hur de mänskliga rättigheterna respekteras i vårt land. Det gäller både JO-ämbetet, BO och de ombud som är inriktade på diskrimineringsfrågorna – Jämo, HO, HomO och DO. Det är viktigt att de involveras i arbetet med att öka kunskapen om mänskliga rättigheter i Sverige.

En annan garant för att rättighetsfrågorna står under debatt och att orättvisor påtalas är de frivilliga organisationerna – den fackliga rörelsen, MR-organisationerna, kvinnoorganisationerna, invandrarföreningarna, de humanitära grupperna, m.fl. Regeringen bör fortsätta att samtala med dessa grupper – med fortsatt respekt för deras oberoende och integritet.

Information till alla!

Att Sverige blivit alltmer mångkulturellt och att många invånare har rötter i andra länder ställer särskilda krav på lyhördhet om dessa människors rättigheter. Åtskilligt har gjorts – till exempel för att översätta väsentliga texter om mänskliga rättigheter till invandrar- och minoritetsspråk – men tiden har kommit för en bredare studie om i vilken mån de nya svenskarna får del av sina rättigheter. Det handlar inte bara om risken för ett allmänt utanförskap utan också om mer konkreta hinder, språkliga och andra hinder som försvårar möjligheten att kräva sin rätt.

Möjligheten att få information och kunskap om mänskliga rättigheter får inte vara avhängig exempelvis en persons funktionshinder; oavsett om personen är synskadad, döv eller har andra problem måste informationen kunna erhållas. Innebörden av och de krav man kan ställa på samhället ur ett MR-perspektiv måste nå alla invånare i Sverige.

Översyn av hur terroristattentat påverkar mänskliga rättigheter i Sverige

De internationella åtgärderna mot terrorism har berört Sverige på många olika sätt, och ett flertal lagstiftningsåtgärder har vidtagits i bekämpandet av terrorismen. Terrorismen måste visserligen motverkas, men det är viktigt att den kampen sker inom ramen för normerna om de mänskliga rättigheterna. Regeringen redovisar varje år till riksdagen hur de hemliga tvångsmedlen har använts, och det finns för närvarande ett arbete inom regeringen med att stärka den parlamentariska insynen i användandet av dessa tvångsmedel. Detta oaktat anser vi att en översyn av de lärdomar som kan dras av de åtgärder som vidtagits efter de olika terroristattentaten, inklusive avvisningen av de två egyptierna i december 2001, bör ske. Vikten av en korrekt hantering av mänskliga rättigheter i förhållande till andra stater och enskilda har särskilt uppmärksammats i fallet med de två egyptierna (se konstitutionsutskottets betänkanden 2005/06:KU2, 2001/02:KU20 avsnitt 2.12 respektive 2002/03:KU30 avsnitt 2.9). Översynen bör vara allomfattande och bör även inkludera rättighetsaspekten av hanteringen av hemlig utländsk underrättelseinformation och problemet om hur juridiska ombud skall kunna få möjlighet att agera i sina klienters intresse för att t.ex. hindra risken för tortyr eller grym, omänsklig eller förnedrande behandling.

Skyddet för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter måste förbättras

Sverige har tillträtt även konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, men arbetet med dessa rättigheter är i Sverige förhållandevis blygsamt. Detta framgår inte minst av regeringens första handlingsplan för mänskliga rättigheter. En särskild analys behöver därför ske av vilka krav som behöver ställas för att den internationella konventionen om de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna och Europarådets sociala stadga skall ske.

De rättigheter som berörs är bland annat rätten till social trygghet, rätten till en tillfredsställande levnadsstandard, rätten till utbildning, rätten till hälsa samt rätten till arbete. I många fall skulle kanske människor behandlats på ett annat sätt vid kontakter med svenska myndigheter och kommunala institutioner om såväl myndigheterna som individerna själva visste om de rättigheter som finns.

Det är i detta sammanhang viktigt att erinra sig att mänskliga rättigheter skall gälla lika för alla, oavsett var i världen människor befinner sig. Ett sätt att förbättra skyddet för migrantarbetares rättsliga ställning är att ratificera FN:s konvention för skydd av migrantarbetares och deras familjers rättigheter som antogs av FN:s generalförsamling den 18 december 1990. Krav om detta återfinns i riksdagsmotionen "FN:s konvention om migrantarbetare".

Fel! Okänt namn på

Ett utökat rättighetsfokus

I arbetet med mänskliga rättigheter måste ett konsekvent jämställdhetsperspektiv finnas och barns, liksom funktionshindrades, rättigheter måste lyftas fram. Frågor om de äldres rättigheter liksom även boendesegregation måste belysas kraftfullt.

Vi anser att regeringen på ett konsekvent sätt måste redovisa arbetet med att förbereda ratificeringar av internationella normer om de mänskliga rättigheterna och att regeringen då också skall ange skäl till förseningar eller beslut att avstå från att föreslå ratificering. Rekommendationer från FN:s övervakningskommittéer bör granskas systematiskt och beslutade åtgärder redovisas. Det bör också säkerställas att myndigheter och andra berörda som arbetar med de frågor som övervakningskommittéerna tagit upp blir informerade om sådana rekommendationer.

Ratificera ILO 169

Det har hänt åtskilligt i vårt land om de nationella minoriteternas rättigheter, och Miljöpartiet har sedan länge krävt att ILO-konventionen nr 169 skall ratificeras. Det beslutet kommer att kräva åtgärder för genomförande och för information om vad ratificeringen innebär. Vad som krävs för ett genomförande är sedan länge väl utrett. Minoritetskonventionen måste därför ratificeras nu!

Stockholm den 5 oktober 2005

Mona Jönsson (mp)

Ulf Holm (mp)

Helena Hillar Rosenqvist (mp)

Jan Lindholm (mp)

Yvonne Ruwaida (mp)

Mikaela Valtersson (mp)

Åsa Domeij (mp)